Sense humilitat no hi ha coneixement

Autor: Jordi Bilbeny
Data de publicació: 14-06-2012

Si una cosa fonamental caracteritza els meus estudis és l'escrupolositat. En un món on tanta gent diu el que pensa i on tothom opina en funció de les emocions i del que li han explicat a l'escola o a l'institut, jo he mirat de fer recerca a partir del rigor. Amb això vull dir que no hi pot haver rigor sense la contrastació de dades, sense anar a les fonts i estudiar-les i comparar-les amb d'altres fonts primàries i secundàries. I, sobretot, amb textos inèdits que aportin nova llum al conflicte que volem resoldre.

De vegades, la història oficial i el discurs oficial sobre aquesta història només és una convenció, un pacte polític, per dir-ho fi, perquè tots sabem que la història oficial és un muntatge. Tothom està d'acord a acceptar que la història l'han feta els vencedors. Tothom. Però, llavors, com que la nostra Nació des del segle XVII ençà només ha sofert una derrota darrera una altra en les sovintejades topades que hem tingut amb l'estat espanyol, nosaltres no hem pogut escriure la història. O l'hem poguda escriure, però no l'hem poguda editar tal i com es va escriure. Perquè tot llibre editat és un llibre supervisat per la censura d'estat. Amb desenes de desenes de lleis que ho avalen i ho permeten. La censura d'estat no és una obsessió meva, com de vegades es diu per desmerèixer la meva recerca. És una realitat. Estudiada minuciosament per múltiples erudits. I és aquesta censura la que no ens ha permès veure els fets tal com es van esdevenir. Llavors, si volem ser realment escrupolosos i tenir una actitud científica i rigorosa davant dels fets, no ens podem creure els llibres com uns nens de bolquers. Cal contrastar-los, pensar-los, rellegir-los una i cent vegades. En Fuster deia que "llegir és rellegir". Jo m'he fet un fart d'escriure que "llegir és pensar". I que allò que caracteritza l'home adult, l'home conscient, no és pas la lectura i la relectura, sinó el pensament. El pensament, en tot cas, al servei de la lectura. O també al servei de la lectura. Llegir sense pensar és propi de badocs. Llegir sense pensar i creure que l'única forma de vida possible és llegir perpètuament sense pensar és ja propi de fanàtics. El fanatisme s'aferra a les fonts sense sentit crític, sense relectures i, és clar, sense pensament. O més ben dit: amb el pensament únic, monolític, fagocitador. El fanatisme devora la divergència. I en una cosa tan dèbil i mal·leable com la interpretació d'un text, la divergència és necessària a fi d'enriquir la interpretació. Però calen proves, documentes, evidències. I jo les aporto. I els investigadors de l'Institut Nova Història les aportem. Portem decennis posant nous documents sobre la taula. Al començament podia semblar un joc de prestidigitació documental. Ara ja és un nou paradigma. Hem aportat tanta

informació nova, tants nous documents, tantes i tantes proves que no s'havien tingut en consideració, que el vell relat de la nostra història ara se'ns descobreix com una mera rondalla. Els qui ens acusen de fanàtics haurien de tenir molt clar que fanatisme no és aportar documentació sinó negar-la i fer veure que no existeix. O en el pitjor dels casos: saber-la i obviar-la. Aquest és un pecat capital molt abundós: quan una peça no encaixa, fer veure que no existeix. Però ara són centenars de peces que no encaixen i desenes de desenes de persones que cerquen i escriuen. Ja no és tan fàcil amagar-nos sota la catifa. Cada vegada som més els qui exigim respecte. Respecte pel nostre passat, per les fonts que han sobreviscut i respecte a l'hora d'estudiar-lo. Perquè el nostre passat és una mica també com nosaltres: arraconat i amagat sota una estora. Potser per això mateix el podem intuir tan bé. Potser per això l'ensumem amb tanta precisió.

Amb tot, hi ha una altra cosa fonamental que caracteritza els meus estudis: la humilitat. Sense humilitat, més que apropar-nos als fets ens podem acabar apropant als nostres prejudicis. Sense humilitat, el menyspreu a la diferència està servit. Sense humilitat les dades s'interpreten a favor de la nostra vanitat personal i d'un prestigi tan malentès com efímer. El que ens dóna fortalesa no és una posició social, ni una nòmina, ni la publicació de grans llibres, sinó apropar-nos a la veritat. I la veritat no té anells, ni collarets, ni poltrones. No té interessos polítics. La veritat és una cosa i els llibres escrits, sovint, una altra. Perquè la llibertat és un dret. La llibertat és un espai digníssim, una forma digna de ser. Però, mireu: no sé per què, però prefereixo ser un esclau de la veritat --de la recerca de la nostra veritat--, convençut que la renúncia al propi jo és molt més alliberadora que la il·lusió, que la falsa il·lusió d'una posició social. En Lluis Vives i els humanistes també creien que la noblesa no es transmet per la sang, sinó per l'actitud: pel que pensem i pel que fem. Doncs, això: el coneixement no es transmet pel sol fet de repetir unes dades, un discurs, per més ben vist i remunerat que sigui. Per més que sigui un discurs oficial i oficialment acceptat. El coneixement és un guany. Un guany amb vida pròpia, vital i transformador. I arribar-hi és un trajecte meravellós. Aquest és el gran repte, el repte alliberador de la nostra recerca. El repte alliberador de la recerca del nostre passat, que no és altra cosa que el repte alliberador de la recerca de nosaltres mateixos.

Jordi Bilbeny